

Okres hranický.

Sbírka
Místních země-dějepisův
s mapkou
pro
školu a děti.

Sestavil
Bartoloměj Vrána,
pr. učitel ve Zbrašově.

V Hranicích.
Nákladem kněhkupectví S. Forster-a.

1877.

Cena 30 kr.

Okres hraničký.

Sbírka

Místních země - dějepisův

s mapkou

pro

školu a dům.

Sestavil

Bartoloměj Vrána,

pr. učitel ve Zbrašově.

V Hranicích.

Nákladem kněhkupectví S. Forster-a.

1877.

P ř e d m l u v a.

Ylož ruku na srdee, a projdi eizí kraje,
A projdi světa všeho končiny,
I všady zůstaneš sám sirý, jediný,
Třeba rozkoší všech světův požívaje;
A řekneš u prostřed vši eizokrajné slasti:
Jsi jenom jedna, jedna, milá vlasti!

Málo okresů na Moravě tak krásných, tak utěšených, jako jest krajina hranická. Zdá se, jakoby tvoříva příroda na mista ona byla snesla všecky vnady své. Hory ze všech stran lemuji krajинu tuto. Toť mnohý rodák krajiny té, hrdě zvolati může: „O jak krásná jsi rodinná půdo má!“

Poněvadž pak ku vlasti především zřeni miti sluší, a také nový školni zákon nařizuje, by učitel nejprvé žáky s otěinou a vlasti seznámil.

Pročež pohnut laskou k věci, odhodlal jsem se sestaviti popis místních dějepisů okresu „hranicko-lipnického“. Uvedením místních dějepisů do škol národních bylo by věci přežádouci. Již Cicero vyznal, že jakousi nevyslovitelnou vlasti rodiště každého k sobě poutá, i nevymizi mu z paměti nikdy.

Práce tato, má tedy mládež povzbuzovati k plodnému přemýšlování a navádění, k bedlivému si všimáni a važení každého mistečka své vlasti, neboť „posvaná jsou mista, kamkoli kráčíš“.

Jako včela snáší medy z hrobnich květův,
Z tmavé skály prýšti tok se jasný:
Tak i my z mrtvých dějův křísit věk se učme!

Bartoloměj Vrána.

českého jazyka v oblasti hranického okresu.

Na hranicích s Německem se mluví německy.

Na hranicích s Čechami se mluví česky.

Na hranicích s Moravou se mluví moravským dialektem.

Národnost, řeč, povaha lidu.

Na hranicích s Německem se mluví německy.

Na hranicích s Čechami se mluví česky.

Na hranicích s Moravou se mluví moravským dialektem.

Národnost jest česká i německá, a mluví se skoro všady česky, jen v některých vesnicích podél hranic okresu sternberkského a nov. jičinského.

Lid venkovský zaměstnává se nejvíce rolnictvím, jež sprospěchem provádí. Remesla a průmysl provozují se pouze v městech.

S k o l s t v i. V okresu hranicko-lipnickém se v školním roku 1875—76 žáků 7.689 v 58 školách které naleží všecky pod okresní škol. radu Hranickou vyučovalo.

R e k a. Největší řeka v okresu hranickém jest Bečva.

V o d a m i n e r á l n i. Zřídlo minerální vody jest v Teplici.

Pamětihoné poznámky z okoli hranického.

Roku 1468 přišli do Hranic kazatelové z Branibor a vyučovali zde náboženství od mistra Jana Husa.

„ 1584 obdržel řeznický cech od Jana z Žerotina právo, že žáden cizí nesmí do města maso přivážeti.

„ 1637 byl kůň toho času ceněn za 15 zl., kráva za 6, svině za 1 zl. a ovce za 45 kr.

„ 1702 počala se sůl úředně prodávat.

„ 1712 byly hranice navštívené padem hovězího dobytka, ve dvou měsících padlo 350 kusů.

Tohož roku přiletely houfy kobylek a zničily a ztravily veškerou polní úrodu a trávu na lukách.

Roku 1724 byla velmi volná zima, že ani ledu nebylo.
„ 1754 dne 28. května počal se nový fární chrám stavěti.
„ 1764 dne 24. června, posvětil olomoucký hr. Hamilton nynější farní kostel.
„ 1766 jel císař Josef II. přes Hranice do Polska.
„ 1771 byla měrice pšenice za 5 zl., řéz 4 zl., ječmene 3 zl. 50 kr., libra hověžího masa 3 kr. a telecího 2 kr.
„ 1772 počal Karel Andrla první zemáky na hranickém poli sázeti.
„ 1783 přeložen jest c. k. krajský úřad z Přerova do Hranic.
„ 1784 byl opět veliký pád dobytka a trval půl roku.
„ 1790 táhnul Hranicemi starý hrdina Laudon s vojskem svým proti Prusům.
„ 1798 táhlo ruské vojsko skrz Hranice do Vlach proti francouzům.
„ 1808 zemřel Jan Karel kniže z Ditrichštejnů.
„ 1836 byla v Hranicích silná cholera.
„ 1843 počala se železná dráha stavěti.
„ 1853 počala se stavěti c. k. akademie.
„ 1863 přijel J. Vel. František Josef I. do Hranic.
„ 1866 byla v Hranicích opět silná cholera.
„ 1874 sestavil se v Hranicích dobrovolný hasičský spolek.
„ 1875 byla v měsici prosinci veliká povodeň řeky Bečvy, tak že několik osob do Kelče na výroční trh se ubírajících i s povozem pohltila.
„ 1876 zhnilo v okoli hranickém mnoho zemáků, jak na poli tak i ve sklepě; tak že mnohý ani svého seména na zpět nedostal.

Poznámek. Mezi dom. čís. jsou též čísla vyměnkařských domků, vypočítaná, která dle zákona na čisto od hlavního domu osvobozená, ba i odprodaná býti smí.

Okres hranicko-lipnický.

(Obsahuje soudní okresy Hranice a Lipník.)

Sídlo okresního hejtmanství je v Hranicích.

Rozdíl první.

Soudní okres Hranice.

6.5 □ mile. — 29.760 obyvatelů.

1. Hranice, (Weisskirchen), město, leží blízko karpatských hor v úrodném a přerozkošném údoli, jež rychlotoká Bečva protéká.

Lesnaté půlnoční, východní a polední hory ověnčují údoli tak, že jen k západu další vyhlídka se naskytá kterou půvabnou čini brad Helfstýn bliže Lipnika. V Hranicích jest 6000 slov. obyvatel ve 529 domech, a 1200 žid. obyvatel ve 37 domech; ostatní jsou v křesťanských domech roztroušení.

Národní škola jest 5třídní pro chlapce a 5třídní pro děvčata, čítá celkem 682 žáků. Škola jest vystavěna r.v. 1835.

Obec židovská má 2třídní školu se 105 žáky.
Realné gym. jest o 4 třídách i s připravnou.

U prostředí města stojí farní chrám. Na věži jsou zvony staré, největší 30 centnýřů těžký od r. 1490, nejmenší 20 cent., dva 8 a 5 cent. od r. 1506 jak na nich dobře čísti lze.

Umiraček 80 liber těžký, darovala r. 1703 vdova Anna Saloména Kondili.

Na proti kostelu severně stojí socha bl. Panny Marie od Ignatia Böhm-a r. 1792 vystavena.

Kašně jsou 2; jedna u prostřed města, druhá proti zámku.

Z továren jsou 3 na lihoviny, 3 na sodovou vodu, 1 přádelní, 3 soukennické a pak c. k. první výsadní továrna galanterní a lékárnícké zboží z lepenky Jana Martina Hessa a pak 2 pivovary.

Mezi obyv. jest mnoho soukenníků, a proto jest zde znamenité vyrábění vlněných látek.

Spolky jsou zde hasičský, čtenářsky a občanská záložna.

Zámek kněžny Haefeldové pozůstáva z 51 pokojů větších i menších, kanceláře správy panské a obydlí pro úředníky. V zámku tomto jsou kanceláře c. k. úřadů a sice c. k. okres. hejtmanství, okres. soudu a berního úřadu.

Sinagoga. Dle popisu města Hranic dne 22. března r. 1644 nebylo ani jednoho žida usedlého v Hranicích. V r. 1857 bylo jich již 915 a nyni již 1200 a mají zde velikou novovystavěnou synagogu.

Z dobročinných ústavů jest v Hranicích opatrovna pro staré a ku práci již neschopné lidí, založena od knížete Ferdinanda z Ditrichsteina 2. října 1692 pro 6 mužských a 6 ženských osob.

Nemonice pro niž Jos. Heřman Agapit Galaš, c. k. pens. vrchní lékař ve svém závětu r. 1840 daroval dům čís. 170.

Rádnice. Dům tento daroval r. 1544 měšťan jménem Střítek zdejší obci. Na věži jsou hodiny, a chodba okolo věže a obydli pro hlídáče.

V obecním kanceláři jest obraz prvního faráře hranického Jurika z r. 1169.

C. k. akademie. R. 1853 stavěl se nejzadnější dům c. k. akademie na konci ulice drahotušské, r. 1855 dům první kdež jsou pokoje k vyučování obydlí pro chovance, druhý dům větší stavěn jest r. 1860 kde bydlí komandující c. k. nadplukovník a ostatní profesorové ústavu. Škola služe „c. k. vyšší realní“. Akademie má vnitř krásný kostel panny a mučenice sv. Barbory, patrouky dělostřelectva, který r. 1861—1863 vystavěn a r. 1863 posvěcen byl.

R. 1863 dne 16. listopadu přijel J. Vel. císař František Josef I. zvláštním vlakem do Hranic, a byl

na nádraží od duchovních světských a vojenských hodnostářů uvítán. Jeho Veličenstvo jel do akademie a zkoušel ve všech tam učiliště předepsaných předmětech a cvičeních, a odejel o 4 hod. při hlaholu zvonů a při všeobecném shromáždění lidu a škol. ditek na zpět k nádraží.

Nádraží. Severně od města táhne se trať železné dráhy severní císaře Ferdinanda od Lipnika přes pět viaduktů a skrz jeden tunel u Slaviče a zastavuje se na nádraží hranickém.

Asi půl hodiny k východu od města leží filiální kostel narození bl. p. Marie, a je při něm hřbitov od nepamětných dob pro vesnice Černotín, Hluzov a Zbrašov. Stavba jeho klade se do 16. století, což také číslo 1595 za hlavním oltářem naznačuje.

Na věži se nacházejí dva zvony jeden 5 cent. s nápisem: Maria Mater 1502, druhý cent těžký s nápisem: Anna Katharina 1503.

Okolo hřbitova ve zdi jsou vystavené kapličky v počtu 14 a v jedné každé z nich jeden obraz křížové cesty, pak dvě jednotlivé kapličky jedna duši v očisti a druhá sv. Magdaleny.

Křížová cesta jest od poustevníka a kněze Sebastiana Srzemského založená, při kteréto stavbě on sám nádennickou prací konal.

Srzemski byl polský šlechtic pocházející z Krakova a v Krakově též vysvěcen a nabyl v blízkých Teplicích předešlého zdraví, zůstal pak co kněz a reholník 3. řadu sv. Františka, zde založil 1000 zl. své dědictví pro svého nástupce.

Srzemski zemřel v 60. r. věku svého r. 1766 a pochován jest v mariánském kostele kdež jeho náhrobek u prostranných dveří se nachází.

Hranice obdržely snad jméno své, jelikož okraj této ležel na rozhraní oněch časti Moravy které na konci 10. století od Poláků zaujaty jsou.

Hranice jsou rodiště Josefa Heřmana Agapita Galaše, vojenského lékaře, který mimo jiné spisy německé i české r. 1813 v Brně „Musu moravskou“ vydal, básně

to, kterými mezi první buditele a pěstovatele jazyka národního na Moravě náleží.

Galaš narodil se dne 4. dubna 1756 a zemřel 12. února 1840 v Hranicích.

V 30. letě válce bylo město dvakráté od Švédu obléhano.

2. **Teplické lázně**, samota 2 dom. čísla, leží asi $\frac{1}{2}$ hod. od města Hranic.

„Koho mozek pali a koho srdeč boli, pospěš do okoli tohoto a uživej zde léků přírody!“

Utešené okoli toho bývá v letě velmi často na vštěvováno a jest již přes 300 let ve známosti s lečivou vodou. Lázeňský dům jest krásně opravený a čítá mnoho lázeňských komor a několik světnic pro hosty. Sem přichází mnoho lidí by své neduhu léčiti mohly.

Nedaleko lázeňského domu prýšti se léčivá zřídla kyselky která v r. 1875 na třech místech v podobě studánky Dr. Hadingrem ohražena byla. Na mnohých místech, kde zřídlo silně proudi a teplejší vodu má, řeka nikdy i v tu nejtužší zimu nezamrzne.

V Teplici jest kaple sv. Peregrina. V čas lázeňský, který se v květnu mší sv. započiná, bývají od cizích duchovních kteří zdejší lázně užívají mše sv. čítané. R. 1715 povodeň řeky Bečvy lázně teplické na 7 stop zaplavila, a r. 1854 vzala voda most teplický.

Svrčov. Na protější straně Teplice stával mezi svatojanskou skalou a mezi propastí z lesa vysoko strmici hrad Svrčov.

Jeho zříceniny táhly se velmi daleko do lesa z nížto se ještě na počátku předešlého století svaleniny bašt, a mřížemi opatřené sklepy spatřovaly, jejichž kameni ku stavěni nového farního kostela se užilo. Tento hrad jakož i hrad Teplice jisté rytířské rodině, ana Švrčovská sloula kdysi náležel, dokazují tři náhrobni kamenové v bývalém farním kostele, kteří přes 6 stop vysoci byli, z nichž dva v brnění oděně a velikými meči ozbrojené rytíře, třetí pak ženskou osobu představovali.

Na jednom byl nápis: „Statečný rytíř Michal Pán na Švrčově a na Teplici a. t. d.“ náhrobky tyto přišly k zmaření když se kostel boural.

Též se tu spatřuje na pravé straně Bečvy na vyšoké skale socha sv. Jana Nepomuk.

Propast jest na proti Teplice, ve výšné skale vyhlodená prohlubeň asi 70 metrů hluboká rozpuklina, kú kteréž kamenné schody shora upravené jsou.

Přítok a odtok zde stojící vody nelze pozorovati. Barva vody jest zelenavá a vycházejí v zduch čili plyn nemilé a jako sirkový páchné.

Při této propasti měl snad sv. Gunter poustevnický život vésti.

Vápenky. Po bliž Teplice na pravém břehu Bečvy, jižně, rozkládají se vápencové skály, které dají výborný kámen ku palení vápna.

Bliže těch stojí 3 vápenky (pece) mezi těmito jedna nového spůsobu a patří všechny panu Jos. Sindlerovi, rolníku v Černotině. Odtud se vápno do celé Moravy rozesila.

Jižně od Hranic asi $\frac{1}{2}$ hod. jest:

2. **Zbrašov**, ves 35 domů, 221 duši. Škola o jedné třídě s 32 žáky, nově postavena. U prostřed dědiny stojí nádherně goticky vytěsaná socha p. Marie r. 1777 postavená a bude se letoši rok stoletá památka slavit. Na severní straně školy stojí kaple novovystavěna r. 1876, sv. Trojice.

Na jižní straně vesnice jest vápenná skála se starou vápenkou Fr. Minstra.

V lesnatých horách jedlových severovýchodně od Zbrašova ležel za starodávna starý hrad na vysoké skale. Říkali mu „Teplice“. Pod onou skalou, pod níž se nyní hojní pramenové hojitelné vody prýšti a nyní lázně se nachází. Hrad ten naležel panům Švrčovským, byl od nich buď vystaven aneb dle tehdejšího pěstního práva zbrojnou rukou vydobit.

3. **Valšovice**. Asi půl hodiny západně od Zbrašova u prostřed lesa leží veska Valšovice, čítá 22 domů. U prostřed dědinky stojí malá kaplička a na severní straně proti obec. hostinci stojí socha sv. Jana.

4. **Opatovice**. V příjemném údolí vůči lesnatými výšinami obklopenem leží Opatovice, ves 86 domů, 606 duši. Škola o jedné třídě s 116 žáky. U prostřed vesnice

stoji novovystavěná kaple sv. Maurice; panský dvůr knížete Hacfelda. R. 1871 utrpěly Opatovice zhoubným požarem velkou škodu.

5. **Paršovice**, ves $1\frac{1}{2}$ hod. od Hranic, čítá 50 dom. čísel, 381 duši. Škola o jedné třídě s 147 žáky.

Na východní straně vesnice stojí farní chrám sv. Markéty.

6. **Rakov**, ves 60 domů, 347 duši. U prostřed dědiny stojí malá obrazy ozdobená kaplička. Za dědinou stojí 2 povětrné mlýny.

7. **Ústí**, ves asi 1 hod. jižně od Hranic, čítá 48 domů, 447 duši. Škola o jedné třídě s 79 žáky. Proti škole stojí kaplička sv. Petra a Pavla. Sem nálezejí též dítky z Novosád. Severně od vesnice stojí krásná socha p. Marie.

Nedaleko vesnice na levém břehu Bečvy stával kdysi Hrádek, z jehož zřícenin mnoho kamení a cihel se vyváželo, tak že nyní jen malé zbytky se nálezají.

8. **Novosády**, viska 16 domů. Dle pověsti stál zde před dvěma sty lety dvůr a patřil pánum z Kon-dilli. Páni tito upadli v dluhy a byli přinuceni dvůr i s polností na menší částky rozprodati. Jednotlivci skoupivše statky za peníz dosti laciný, a vystavěli si zde své domky.

9. **Malhotice**, ves 88 domů, 363 duši. Škola o jedné třídě s 104 žáky. U prostřed vesnice stojí socha svatého Jana. U prostřed dědiny stojí zámek s dvorem knížete Hacfelda.

10. **Rousko**, ves 60 domů, 389 duši. Kaple. Dvůr statkaře Taryše.

11. **M. Lhotka**, ves 30 domů, 121 duši. V dědině stojí kaplička a za dědinou socha sv. Anny.

12. **Babice**, leží v přjemném údolí s 28 domy, 281 duši, s mlýnem a s pilou.

13. **Skalička**, ves $1\frac{1}{2}$ hod. od Hranic, 67 domů, 507 duši. Škola jednotřídní 48 žáků. Kaple sv. p. Marie. Dvůr a zámek arcibiskupa olomouckého. V zámku jest kaple sv. Sofie; v zámecké zahradě jsou dva rybníky s kapry a jeden se štíkami. Bliž osady se nachází vápencová skála.

14. **Kamence**, samota, dvůr patří arcibiskupovi olomouckému.

15. **Hor. Těsice**, viska 27 domů, 180 duši.

16. **Dol. Těsice**, viska 21 domů, 123 duši.

17. **Zámrsk**, ves úhledná v malebném kraji nad Skaličkou, čítá 57 domů, 328 duši. Škola jednotřídní 31 žáků. U prostřed dědiny jest kaple sv. p. Marie.

18. **Kelč** s Posvátném, městys, ma 4 výroční trhy, 500 domů a 2459 obyvatel.

Na jižní straně farní chrám sv. Petra a Pavla. U prostřed města nově vystavěný chrám sv. Kateřiny a socha sv. Jana. Starý zámek arcibiskupa olomouckého. Škola 3. třídní, 483 žáků. Jižně od kostela jest velký rybník, který dává mnoho chutných kaprů.

V Kelči jsou dvě továrny na pletené zboží. Jedna bratrů Tonetových z Bystrice pod H.; druhá Kohna ze Vsetina.

Kelč se uvádí r. 1247 poprvé v listinách. R. 1429 bylo město Husitami, r. 1647 Švedami drancováno.

V Kelči narodil se r. 1759 Tomáš Fryčaj, kněz, spisovatel českého kancionálu.

Do Kelče se jede krajem krásami přírody oplývajícím údolím. Malebně seskupené skály kryjí stinné, svatotemné háje, střídajíc se po stranách s malebnými osadami.

19. **Černotín**, ves $\frac{3}{4}$ hod. od Hranic, 80 domů, 500 duši. Krásnou školu jednotřídní na jedno patro, s velkými obětmi postavilo statečné občanstvo černotinské. Školu navštěvuje 108 žáků, mezi těmi jsou též žáci s Hluzova.

Jen jedna to obec v okresu, která za všechny škol. dítky plat školní z obecní pokladnice zapravuje.

U prostřed dědiny stojí nový chrám sv. Cyrilla a Methodia.

Roku 1863 usnesli se obyvatelé černotinsti na památku tisícileté slavnosti přichodu sv. věrověstců našich Cyrilla a Methodia na Moravu vystavěti ve své obci trvanlivý pomník téže slavnosti, totiž kostel.

20. **Hluzov**, ves 46 domů, 244 duši. U prostřed vesnice jest kaple sv. Anny s pěkným obrazem téže svaté.

Zdá se, že Hluzov z pohanské doby tehdáž od pohanů hlavní sídlo své zde majicich jméno dostati měla, ač se toto pochybno býti zdá.

21. **Milotice**, ves 52 domů. Škola o jedné třídě, s 64 žáky, nádherně vystavěná, skví se na západní straně vesnice. Mlýn. Kaple sv. Anny stojí skoro u prostřed dědiny.

22. **Hustopeče**, městys má 4 výroční trhy, 170 dom. čisel, 1172 duši. Farní chrám; na městě sochy sv. Floriana a Jana. Školá dvojtřídní s 288 žáků. Starý zámek barona Bailouna. Velký rybník s chutnými kapry.

Bečva vstupuje bliž města Hustopeče a Skaličkou na půdu okresu Hranického a má své zřídko u hory „Trojačky“. Má dva prameny; jeden sluje vsetinský čili horní, druhý rožnovský, které se pod Valašskou Mezříčí spojují. Řeka tato spůsobuje z jara veliké nebezpečí povodněmi a padá u Tovačova do Moravy. Slouží na dopravování dřeva z karpatských hor dolu do roviny. Jedouť Valaši se svými pltěmi až k Hodoninu. Délka její jest 129 kilometrů.

23. **Poruba**, ves 53 domovních čisel, 241 duši.

24. **Vysoká**, ves 51 domů, 241 duši. Ditky navštěvují školu v Hustopečích.

25. **Špičky**, asi 1 hod. cesty od Hranic, východně, leží na rozkošných pahrbkovicích, čítá 70 domů, 480 duši. Škola o jedné třídě s 43 žáků. Farní chrám sv. Simona Judy. Bedřich olomoucký daroval okolo r. 1169 Jurikovi farnímu faraři hranickému hranickou pustinu a ves Špičky.

26. **Koziloučka**, ves 35 domů, 219 duši.

27. **Heřmanice**, ves 38 domů; škola jedno třídní 67 žáků.

28. **Kunčice**, ves 62 domů, 419 duši. Krásnou školu s velikými obětmi postavilo si pokročilé občanstvo kunčické jednopatrovou, čítá 59 žáků. Kaple. Velký rybník, kdež se každý čtvrtý rok chutné ryby loví.

29. **Bělotín**, ves východně od Hranic, 204 domy, 1165 duši; farní chrám na severní straně. Škola dvojtřídní 218 žáků.

R. 1621 když španělské vojsko město Hranice obléhalo, hájil je vůdce odbojníků, dědičný sudi z Bělotina Malik.

R. 1714 6. září rozlila se Velička a Ludyně v Bělotině nadělaly mnoho škody, při kteréž také mnoho lidí přišlo o život.

30. **Lučice**, ves 34 domů, 219 duši.

31. **Polomi**, ves 89 domů, 579 duši. Škola o jedné třídě 82 žáků. Zde jest stanice severní dráhy císaře Ferdinanda. R. 1714 dne 6. září rozlily se řeky Velička Ludyně, a nadělaly v okoli mnoho škody.

32. **Dub**, ves 32 domů.

Severně od Hranic asi $\frac{1}{2}$ hod. jest:

33. **Velká**, ves 76 domů, 440 duši. Škola o jedné třídě 67 žáků. Dvůr kněžny Hacfeldové a mlýn.

34. **Lhotka**, viska 16 dom. čís. Mlýn.

Dle obecné pověsti měl i nad vesnicí Lhotkou na jednom vysokém vrchu též podobný zámek rytířů a loupežníků nálezati o němž strašlivé a pověrečné příhody se vykládají. Také se mluvilo že tam nesmírné množství zlata a stříbra v podzemních sklepech nahromaděno jest. Nyni se po tomto hradu ani stopy nenálezá.

35. **Olšovec**, ves 54 domů, 454 duši. Škola o jedné třídě s 57 žáků. Na vrchní straně dědiny k Podstátu stojí kaplička se sv. obrazy ozdobená.

36. **Hrabůvka**, ves 34 domů, 312 duši.

37. **Radikov**, ves 44 domů, 350 duši. Škola jednotřídní s 30 žáků. U prostřed dědiny jest rozsáhlý rybník v kterém se chutní kapří převalují. Jižně od vesnice v roskošném údolí kolkolem lesy ovenčené střelní město, pro c. k. 17. prapor zeměbranský.

38. **Uhřinov**, ves 26 domů, 191 duši.

39. **Středolesí**, ves 70 domů, 380 duši. Škola jednotřídní 82 žáků. Farní chrám.

40. **Boňkov**, ves 18 dom. čís. Škola o jedné třídě 25 žáků. Kaple sv. Trojice. 2 mlýny.

41. **Padesátlany**, ves 63 domů.

42. **Kyleřov**, ves 55 domů, 394 duši. Škola jednotřídní 42 žáků.

43. **Podstát**, staré, dříve opevněné městečko, 213 domů, 1400 obyv. něm., starý, však mnohými přestávkami obnovený farní chrám, na náměstí krásný Mariánský sloup, jež měšťané olomoučtí a hraničtí, kteří se roku 1713 a 1714 před morem sem utekli, vystavěti dali. — Původně slul jeden rod vlastní podle toho panství; okolo r. 1377 koupil jej Boček z Kunštátu, načež je r. 1408 Tasovi z Prusinovic prodal, který pak přijměni „Podstatský“ přijal, jakž až posud jeho rodina se jmenuje. — Ač město mezi nejstarší na Moravě náleží, předec málo o jeho starých osudech známo jest. Okoli její jest malebné. — Škola jest o pěti třídách s 260 žáky. C. k. pošta. 4 výroční trhy.

44. **Kovářov**, ves 71 dom. čis., 405 duši; škola o jedné třídě 63 žáků.

45. **Lindava**, ves 77 domů, 400 duši; škola o jedné třídě s 52 žáky.

46. **Luboměr**, ves 147 domů, k nim patří též čísla z Haltinova. Škola o jedné třídě 145 žáků.

47. **Spálov**, městys 280 domů, 1650 duši, 2 výroční trhy. Škola o 2 třídách s 208 žáky. Na věži starý zvon z 15. stol. Krásný zámek svob. p. z Závišu. C. k. pošta.

48. **Strítež**, ves 114 domů, 879 duši. Farní chrám sv. Matouše. Škola jednotřídní s 124 žáky.

49. **Nýdek**, ves 58 domů, 338 duši; škola o jedné třídě, 51 žáků.

50. **Partutovice**, ves 81 domů, 480 duši. Farní kostel. Škola jednotřídní s 70 žáky.

51. **Jindřichov**, ves 80 domů, 680 duši. Starý dřevěný farní chrám. Škola o jedné třídě 87 žáků.

52. **Heřmanky**, viska 37 domů. Škola jednotřídní s 27 žáky.

Západně $\frac{1}{2}$ hod. od Hranic leží městys:

53. **Drahotuše**, město, 222 domů, 1282 duši. Farní chrám stojí u prostřed města. Východně kostela stojí socha sv. Floriána, západně socha sv. Jana Nepomuckého. Na hřbitově kostelíček sv. Anny. Škola jest trojtřídní s 250 žáky. Jest zde městský pivovář, čtenářský spolek, občanská záložna a c. k. pošta.

Na lesnatém vrchu, jenž se mezi Helfštýnem a Křivým vynachází, nad lesem „Hadovec“ zvaným, stával kdysi zámek. O tomto zámku, jejž ostrý Zub času rovně jako předeslý docela ztrávil a o jeho držitelsích podávám dle topografie Wolný-ho a dle památek drahotušských nasledující přehled:

Za časů majitele toho hradu, jmenem Bedřicha z Linau 1286—1312 byl to hrad a peleš loupežníků, až Lindau od krále Jana přinucen byl, hrad ten původním pánum zase odevzdati, kteří již dříve to samé jméno nosili, tak k. p. : Roku 1269 jest jistý Bohuš z Drahotuš, maršálek krále Přemysla co svědek na listině pro klášter hradíštský podepsan, r. 1280 jakožto maršálek Moravy se svým bratrem Hermanem na listině pro klášter v Oslavanech. Po smrti Bohuše byl Jan z Kravař poručníkem jeho dětí. R. 1371 prodali bratři Kuno, Jaroš, Ješek a Bohuš z Dr. svůj hrad i s městem pak vesnice Jezernice, Podhoří, Milenov, Slavič, Klokočí, Hrabůvku a Uhřinov. Rod Kuno vynikal okolo r. 1421 velmi pilně při zasedání zemského sněmu podepsal téhož r. úmluvu zemského miru. R. 1449 byl Jan z Dr. jeden z nejčinnějších protivníků loupeživých spolků na Moravě. Poslední svého rodu jest Jan z Drahotuš na Budišově r. 1531. Hrad Drahotuš již 1491 zbořeníště se nazývá, nyni již málo po něm nálezneš stopy.

54. **Rybáře**, viska 14 dom. čis., leží asi $\frac{1}{2}$ hod. od města Drahotuš na pravém břehu Bečvy v odlehleém, avšak velmi krásném kraji mezi lesy a skalinami.

55. **Klokočí**, ves 36 domů, 236 duši. Ditky náleží ke škole Drahotušské. Jest zde panský dvůr a veliký rozsáhlý rybník.

56. **Milenov**, ves 67 domů, 492 duši. Kaple sv. p. Marie. Škola o jedné třídě s 77 žáky.

57. **Podhoří**, ves 54 domů, 395 duši; škola jednotřídní s 61 žáky. Farní chrám sv. Havla.

Po bliž vesnice severně, přímo proti Helfenštýnu spatřuji se ještě zříceniny bývalého zde hradu, který ačkoliv ne tak obšírný jako Helfenštýn nebyl, předec ale v upevnění daleko za ním nezůstal. Nyni se zde v okoli nazývá Hradičko, a mnozí tvrdí, že zde stál známý

hrad Drahotuš eož nikdo dosvědčiti nemůže. Okolo roku 1780 nacházely se zde ještě zavalení sklepové, ostatkové bašta celá z tesaného kamene na několik sálů dlouhá, široká a hluboká cisterna, která kdysi vysokým klenutím přikrytá byla. V krátce po tomto roku upotřebovalo se toho kameni ku stavbě kostela v Drahotuších. Ostatní zříceniny více a více mechem a krovim zarůstají.

Prochazej se tu i tam v rozkošném údolí mezi lesy, přemýšleje tanulo mi na mysl:

O les temný stojí zde jako v noci stín,
a smutný jako hrobu klin.
A tiše smutně šelesti,
jak by mi chtel šeptati pověsti.

A teď napadaly sněhu hvězdičky,
pokryly pláně, hory
zavěsily se na strom keř,
povlékly čistě bory.

Consequently, the *in vitro* growth of *S. enteritidis* was inhibited by the addition of *Leptospiral* LPS to the culture medium. The inhibition was dose-dependent and reversible.

Pozdívka dvouhý

Rozdíl druhý.

Soudní okres Lipnický má rozlohu 360 km² a 19 600 obyvatel.

1. Lipník, staré hradbami obhebnané město nad Bečvou, 4.600 obyvatelů ve 446 domech. Škola jest o pěti třídách pro chlapce a pěti třídní pro děvčata; prvních jest 386 žáků a druhých 282 žákyň. Na severní straně města stojí farní chrám. Na věži lipnické jest nejvetší a nejstarší zvon tak zvaný „Michael“. Tento zvon byl na „dolních valech“ od černého dobytka vyrypán a k svému účelu odevzdán. Jižně od kostela jest opatrovna pro staré a ku práci již neschopné lidi založena od knížete Ferdinanda z Ditrichsteina.

Zde jest velký a krasný zámek kněžny Hacfeldové. Klášter, v něm jsou nyní národní školy. Továrna na cukr, v zahradě velký rybník.

Na východní straně při silnici stojí kaple sv. Josefa a poblíž té městská nemocnice. Ú kaple ve zdi jest obraz sv. Mikuláše s památným r. 1689.

U prostřed města stojí městská radnice, která hostí c. k. okresní soud, berní a listovní úřad i úřad purkmistrovský a občanskou záložnu.

Dvě kašně jedna proti rádnici u prostřed se sochou sv. Floriána s r. 1737. druhá proti městskému pivováru se sochou sv. Jana Nep. Pak socha bl. p. Marie r. 1848 postavena.

Zidovská obec čítá 2500 ve 100 domech. Škola
2třídní s 198 žáky.

Lipník poprvé v listinách se uvádí r. 1294, kdežto náležel Oldřichovi z Hradce, který zde mytně vybíral.

a snad již tenkráte, osada ta městem byla, které pány z Kravář mnohé výsady obdrželo, později též pány ze Sovince a z Bernšteina.

Účastnivší se vzpoury proti Ferdinandovi II. zabaveno jest výsad svých kteréž mu ale znovu propuženy jsou, když ke katolicismu se navrátilo a r. 1626 proti hraběti Mansfeldovi hrdinsky se bránilo jakož i nový znak: lev s královskou korunou a dva nože Ditrichšteinské.

Roku 1643 dne 5. července přirazil švédský plukovník Derffling k městu Lipniku a je dobývati počal. Měštané lipničtí statečně se drželi, předec ale po několika dnech jemu odolati nemohli.

Helfenštýn: Půl hodiny od Lipnika strmi rozvaliny hradu Helfenštýna. Helfenštýn jest okolo r. 1278, na závěrku 13. století vyštváven; a již tehdy v držení panů z Kravář byl. Náležel k nejpevnějším hradům na Moravě, marně jeho dobýval král Matiáš r. 1468, hrabě Mansfeld r. 1623 a Švedové r. 1645. Od r. 1656 hrad již obydlen není. R. 1622 odnáš jest pro účastenství v zpouri Jiřimu z Vrbny a dán zaroveň s Lipníkem a Hranicemi kardinalovi Ditrichšteinovi.

Na jedné bráñě v kameni vytesaná podoba člověka býka vedoucího pod ním tři řádky jakéhosi nápisu gothicckými literami, z něhož nelze vice čísti než: Anno Domini . . . 1480. 2. **Jezernice**, ves $\frac{1}{2}$ hod. východně od Lipnika, 139 domů, 836 duši. Škola o jedné třídě s 121 žáky. Farní chrám sv. Martina. Proti škole stojí socha sv. Jana Nep. Mlýn.

3. **Kristyanka**, viska v levo na c. k. silnici 13 domů; kaplička s obrazem p. Marie.

4. **Hráza**, viska 18 domů, patří též do Jezernice. Zde jest velký rybník (nyní bez vody). Severně od Lipnika jest:

5. **Loučka**, ves 111 domů, 530 duši. Škola jednotřídní s 131 žáků. Farní chrám sv. Karla Boromej.

Od r. 1870 mají zde vlastního faráře. Pro nového faráře složilo statečné občanstvo 12,000 zl. kance. K tomu přispěla kněžna Hafeldova 1000 zl. a arcibiskup olo-

múcký též mě nepovědomým darem. Před r. 1870 bývaly mše sv. od lipenských duchovních sloužené.

6. **Bohuslavky**, ves 53 domů, 279 duši. Škola jednotřídní 53 žáků. Kaple.

7. **Slavkov**, ves 70 domů, 400 duši; škola o jedné třídě s 64 žáky. Farní chrám sv. Františka Xer. a kaple sv. Anny.

8. **Prusinovice**, ves 45 domů.

9. **Kozlov**, ves 70 domů; prostřed vesnice stojí kaple. Škola jednotřídní 100 žáků.

Jižně od Lipnika jest:

10. **Týn**, ves 104 dom. čis., leží na úpatí hradu Helfenštýna. Škola o jedné třídě mát 90 žáků. Farní kostel. Pivovár s vyhlášeným týnským pivem, palírna, mlýn a pila.

11. **Nový dvůr**, ves 30 domů; v dědině kaple.

12. **Hlinsko**, ves 51 domů, 499 duši. Farní chrám sv. Bartoloměje. U prostřed hřbitova skví se krásný kamenný kříž, který Josef Rochla rolník ze Lhoty roku 1862 postavití nechal. Škola o jedné třídě 162 žáků.

13. **Lhota**, ves 63 dom. čis., 338 duši. Kaple sv. Václava. Dítky návštěvují školu v Hlinsku.

14. **Radotín**, ves 38 domů, 212 duši. U prostřed vesnice stojí kaple s obrazem růžencové p. Marie.

15. **Soběchleby** se Simře, ves 93 domů, 528 duši. Farní chrám. Škola dvojtřídní 174 žáků.

16. **Dol. Něcice**, ves 63 domů, 380 duši. Zde jest studně s velmi dobrou vodou která nikdy nevysichá.

17. **Hor. Něcice**, ves 60 dom. čis., 338 duši. I zde jest na nejvyšším vrcholu studně s dobrou vodou, kdež jinde na nižinách studně časem vysichají a vody nemají.

Západně od Lipnika leží:

18. **Trnavka**, viska 19 domů. Novo postavená kaple. Dítky návštěvují školu v Lipníku.

19. **Dol. Ujezd**, ves 106 dom. čis., 709 duši. Farní chrám sv. Havla. Prostřed vesnice skví se nadhorně vystavená školní budova o dvou třídách se 190 žáky.

R. 1627 dne 18. října byli dva obojnici proti Mansfeldovi jménem Halouska a Kučera z Dol. Újezda provazy zavěšené majice pod šibenici klečeti a pak touto strašlivou smrti sejiti museli.

20. **Tupec**, viska 31 dom. čis., 230 duši; kaple sv. Františka.

21. **Skoky**, viska 18 dom. čis.

22. **Staměřice**, ves 30 dom. čis.

23. **Vel. Újezd**, ves 136 dom. čis. Farni chrám sv. Jakuba star. apoštola; v něm jest krypta hraběcí rodiny z Veselička Podstackého z Lichtenšteina. Před kostelem stojí kamenný kříž z letop. 1787. Před tim nežli šla říčská silnice od Lipnika k Olomouci, stály při staré cestě sochy sv. Trojice a Jana Nep. Podle silnice jest socha p. Marie kopecké.

Na starém hřbitově okolo kostela jest náhrobek starý s nápisem ruským a německým. Leží zde pochřben Mikulaš Malsanov ruského císaře tajný radu a vyslanec, který zde cestoval 28. září 1823 ve 22 roce věku zemřel. Škola dvojtřídní čítá 171 žáků. Též jest zde občanská záložna a c. k. pošta.

24. **Daskabát**, ves 64 domů, 380 duši; u prostřed dědiny kaplička.

25. **Kocourkov**, viska 11 domů.

26. **Osek**, ves 141 domů, 872 duši, leží v úrodném kraji asi 1 hod. od Lipnika. Kostel se založením „Podzvěžení sv. kříže.“ Za hlavním oltářem jest obraz sv. Petra a Pavla. Proti těm obraz sv. Cyrilla a Methodia. Škola o dvouch třídách 177 žáků. Osek utrpěl r. 1876 požarem velkou škodu.

27. **Malé Prosenice**, ves 38 domů, 210 duši.

28. **Vel. Prosenice**, ves 50 domů, 382 duši. Farni chrám. Dvojtřídní škola s 188 žáků. Mlýn.

29. **Radvanice**, ves 37 dom. čis., 277 duši. U prostřed vesnice jest kaple. Nedaleko vesnice jsou vápenné skály, kdež se i ve dvou vápenkách vápno pali.

30. **Veseličko**, ves 110 domů, 930 duši, leží v úkoli lesnatými výšinami ověnčené a již zdaleka se spatřuje krásný zámek Leopolda Podstatského z Lichtenšteina. V zámku jest kaple sv. Františka.

Škola o jedné třídě s 136 žáky. — Nedaleko vesnice v lesíčku na „Lukavci“ zvaném jest uhledná kaplička. Na tomto místě před několika lety padla vychovatelka dítěk hraběcích tak nebezpečně, že si nohu zlomila; pročež na její šťastné vyhojení nechal hrabě zde touto kapličku vystavěti a k p. Marii luritské zasvětit.

Původní sídlo nynějších hrabat Podstatských pochází od města Podstaty, kteréž dřive drželi.

31. **Vicenov**, samota mat 4 dom. čis.

32. **Vel. Lazníky**, ves 74 domů, 484 duši.

33. **Svrčov**, viska 17 domů.

34. **Vykleky**, ves 56 dom. čis., 362 duši.

35. **Tršice**, městys 185 domů, 1117 duši. 4 výroční trhy. Škola 2třídní s 182 žáky. Starý kostel zasvěcen „narození p. Marie.“ Na severní straně stojí na příkré skále starožitný hrad, a patří olomoucké kapitole v něm má baron z Königsbrunnu své letní sídlo. Pod zámkem jest rybník s parkem.

Na starém hřbitově jest kaple sv. Kunhuty. Jsou zde 4 rybníky které dávají výborné kapry. Skrz Tršice teče potok zvaný Olešnice, který ty 4 rybníky protéká a na východních výběžkách Sudetu u Varhoště svůj počátek má. — V okoli Tršic pěstuje se výborný chmel, který se do jakosti žateckému rovná a o málo menší ceně se prodává. Chmel totiž pole na kterém se chmel pěstuje, jest okolo 160 mir. Též se zde pěstuje asi na 60 mirách tak zvaná „malvasina“ na barvu „indigo“, což více než obili vynáší.

V r. 1874 vynálezní občané zde $\frac{1}{4}$ hod. vzdáli na jižních polích pochřebiště starých Slovanů kdež se letos skrz bádatele Dr. Vankela z Blanska mnoho popelnice vynálezlo, počemž se dále po žněch bádati bude. Tyto popelnice se do mnohých museum rozeslali.

Východně od Tršic asi 10 minut jest pastviště zvané „Hastilu Důl.“ Dle pověsti měl zde sidleti za pohanských dob Bůh Hostivit s posvatným hájem, a kde dle výroku badatele také mohyle býti mají, kdež se také trošky popelnice a základ hradu našel.

36. **Vaconovice**, viska 19 domů s kapli, 114 duši.

37. **Malé Lázníky**, ves 45 domů, 360 duši. Škola
2třídní 228 žáků.
38. **Lipníany**, ves 138 duši, 31 dom. čis., s kaplí.
39. **Hoskovice**, ves 29 domů, 143 duši.
40. **Přestavlký**, ves 29 domů, 149 duši.

Pročež milé dítky!

„Vždycky sobě rádi oblibujte
pilně v pěkných dobrých knihách čtení;
budete pak z toho jistě miti
mnohý užitek a potěšení:
zvláštni cenu ale, knihy maji,
jež o vlasti zprávu podávají.“

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

OKRES HRANICKO - LIPNICKY.

